

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

4. Погорецький М. А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі : монографія. Харків : «Аріс» ЛТД, 2007. 576 с.

5. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

УДК 343.98:343.53+341.176(4)

DOI: 10.31733/15-03-2024/2/53-55

Олександр ПУПИНІН

аспірант Донецького державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНИХ ЗАКУПОК У СВІТЛІ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Наслідком повномасштабної військової агресії російської федерації, ведення активних бойових дій стала поява значної кількості втраченої та необлікованої трофейної зброї і боєприпасів, що призвело до значного збільшення запасів нелегальної зброї та розширення ринку для її незаконного обігу. Почали з'являтися телеграм-канали, що спеціалізуються на незаконному продажі зброї, за аналогією зі збутом наркотичних засобів, збільшилася кількість організованих злочинних груп, що займаються незаконним збутом стрілецької зброї та боєприпасів.

Одним із основних та дієвих заходів при документуванні злочинної діяльності осіб та груп, у тому числі організованих, які на професійній основі займаються незаконним збутом вогнепальної зброї, бойових припасів, наркотичних засобів, психотропних речовин та товарів, обіг яких обмежений чи заборонений чинним законодавством, є проведення негласної слідчої (розшукової) дії, передбаченої ст. 271 КПК України, контролю за вчиненням злочину у формі оперативної закупки.

У національному законодавстві поняття «оперативна закупка» вперше знайшло своє нормативне закріплення в ст. 5 Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» від 15 лютого 1995 р. як операція щодо придбання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів [1].

Найбільш повне визначення оперативної закупки як різновиду контролю за вчиненням злочину міститься у п. 1.12.3 Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затвердженої наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 та полягає в імітації придбання або отримання, у тому числі безоплатного, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності товару, обіг якого обмежений чи заборонений чинним законодавством, з метою викриття і документування факту вчинення злочину та особи, яка його вчинила [2].

Фактично оперативна закупка – це операція з придбання легендарною особою товару, обіг якого обмежений чи заборонений чинним законодавством.

Проте під час проведення оперативних закупок співробітниками правоохоронних органів, у світлі рішень (судової практики) Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), можуть бути допущені ситуації, які будуть вказувати на наявність у їхніх діях провокації злочину і, відповідно, свідчити про порушення п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція).

Відповідно до п. 1 ст. 6 Конвенції кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи протягом розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення [3].

Одним із перших судових рішень ЄСПЛ, де було визначено порушення п. 1 ст. 6

Конвенції щодо підбурювання (провокації) до вчинення злочину правоохоронними органами, є рішення «Тайшейро (Таксейра) де Каштро проти Португалії» (Teixeira de Castro v. Portugal) № 44/1997/828/1034 від 09 червня 1998 р. [4].

Згідно з обставинами справи працівники поліції під прикриттям купили у заявника наркотичні засоби. При цьому, за твердженнями заявника, він не має судимості і ніколи б не вчинив злочин, якби не було втручання агентів поліції, які його спровокували.

ЄСПЛ в цьому рішенні зазначив, що суспільний інтерес не може виправдати використання доказів, отриманих у результаті підбурювання з боку поліції.

В обґрунтуванні висновку ЄСПЛ у п. 38 рішення зазначив про відсутність підтвердження того, що дії поліцейських були частиною операції з боротьби з незаконним обігом наркотиків, яка була санкціонована і проводилась під контролем суду. Відсутні також докази того, що у правоохоронних органів були достатні підстави підозрювати особу в торгівлі наркотиками, адже він не мав судимості і щодо нього не було відкрито жодного попереднього розслідування. Він не був відомий співробітникам поліції, і в контакт з ним вони вступили тільки через посередників. Наркотиків за місцем проживання у цієї особи не було, і він отримав їх від третьої особи, яка, у свою чергу, отримала їх від іншої особи. На момент затримання особа мала при собі не більше наркотиків, ніж ті, які намагалися придбати співробітники поліції, з метою спровокувати його на вчинення злочину. Не було зібрано доказів, що особа була схильна до вчинення правопорушень, співробітники поліції підбурили особу до вчинення правопорушення. В національних судах особу було засуджено, беручи до уваги свідчення двох поліцейських.

У висновку ЄСПЛ зазначив, що дії поліцейських вийшли за межі дій агентів під прикриттям, оскільки вони підбурювали до злочину, і немає жодних підстав вважати, що без їхнього втручання його було б скоєно. Це втручання та його використання в оскаржуваному кримінальному провадженні означало, що з самого початку заявник був остаточно позбавлений справедливого судового розгляду. Отже, мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Таким чином, в рішенні «Тайшейро (Таксейра) де Каштро проти Португалії» ЄСПЛ дійшов висновків, що при проведенні операції з купівлі наркотиків не можна підбурювати (провокувати) особу до збуту. Матеріали операції з придбання наркотиків повинні бути не єдиним доказом. Матеріали справи мають містити докази того, що особа дійсно скоює злочин. Операція з придбання наркотиків повинна бути санкціонована і проводитись під контролем суду.

З цього рішення почалось формування правової позиції ЄСПЛ щодо питання підбурювання (провокації) до вчинення злочину.

До аналогічних за змістом висновків щодо порушень пункту 1 статті 6 Конвенції дійшов ЄСПЛ в рішеннях: Ваньян проти Росії (Vanyan v. Russia) № 53203/99 від 15 грудня 2005 р., «Худобін проти Росії» (Khudobin v. Russia) № 59696/00 від 26 жовтня 2006 р., «Малінінас проти Литви» (Malininas v. Lithuania) № 10071/04 від 01 липня 2008 р., «Барак Хан проти Туреччини» (Burak Hun v. Turkey) № 17570/04 від 15 грудня 2009 р., «Веселов та інші проти Росії» (Veselov and Others v. Russia) № 23200/10, 24009/07, 556/10 від 02 жовтня 2012 р., «Сепіл проти Туреччини» (Sepil v. Turkey) № 17711/07 від 12 листопада 2013 р., «Лагутін та інші проти Росії» (Lagutin and other v. Russia) № 6228/09, 19123/09, 19678/07, 52340/08, 7451/09 від 24 квітня 2014 р.

Таким чином, з урахуванням правових позицій, що містяться в рішеннях Європейського суду з прав людини, можемо узагальнити вимоги до проведення оперативних закупок. По-перше, слід уникати провокації (підбурювання) особи на вчинення злочину з метою його подальшого викриття. По-друге, інформація, отримана за результатами проведеної оперативної закупки, не повинна бути єдиним доказом, на якому ґрунтується обвинувачення. По-третє, перед прийняттям рішення про проведення оперативної закупки правоохоронні органи повинні отримати докази на підтвердження того, що конкретна особа дійсно займається збутом заборонених товарів. По-четверте, оперативна закупка повинна проводитись з дозволу та під контролем суду.

1. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними : Закон України від 15 лютого 1995 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної

прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>.

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. Ратифікована Законом України від 17.07.1997. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

4. Case of Teixeira de Castro v. Portugal. URL : <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22fulltext%22:%5B%22Teixeira%20de%20Castro%20v.%20Portugal%22%5D,%22sort%22:%5B%22kdate%20Ascending%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22JUDGMENTS%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-58193%22%5D%7D>.

УДК 343.98:343.351

DOI: 10.31733/15-03-2024/2/55-57

Борис РАХЛІН

аспірант кафедри

оперативно-розшукової діяльності

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ЩОДО СТАНУ НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМ ВИКОРИСТАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ ГРОМАДЯН ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Ефективність діяльності у напрямі протидії злочинам залежить від своєчасного пошуку, збору, узагальнення, обробки, накопичення, зберігання, якості перевірки та використання інформації, спрямованої на вирішення завдань протидії злочинності. Залучення широкого кола членів суспільства як потенційних носіїв інформації, що становить оперативний інтерес, має унікальну цінність при використанні у протидії злочинності.

Складовою організації оперативного супроводження у сфері публічних закупівель є утворення оперативними підрозділами Національної поліції України на об'єктах бюджетної сфери оперативних позицій. Тобто забезпечення якісного перекриття даних об'єктів особами, які на конфіденційній основі співробітничать з оперативними підрозділами Національної поліції України. Вказані особи відіграють чималу роль у процесі отримання первинної інформації про злочини у сфері публічних закупівель, а також у документуванні злочинних намірів зловмисників [1].

Проблематика використання конфіденційної допомоги громадян оперативними підрозділами Національної поліції України під час протидії злочинам у сфері публічних закупівель майже не знайшла свого відображення у наукових працях вчених. Деякі проблеми розглядалися фрагментарно, здебільшого в контексті протидії злочинам у сфері публічних закупівель.

Зокрема, окремі проблемні питання оперативно-розшукової протидії розкраданню бюджетних коштів під час проведення публічних закупівель були предметом досліджень таких вчених, як: В. Коряк («Протидія хабарництву у сфері державних закупівель оперативними підрозділами МВС України»); В. Дараган («Розкриття викрадань державних коштів при проведенні закупівель товарів та виконанні робіт (послуг) на підприємствах залізничного транспорту», «Теоретико-прикладні засади оперативно-розшукової протидії злочинам у сфері державних закупівель кримінальною поліцією»); В. Сливенко («Оперативно-розшукова протидія злочинам у сфері державних закупівель»); С. Нагачевський («Оперативно-розшукове виявлення та документування злочинів, вчинення службовими особами у сфері державних закупівель»); Т. Часова («Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час протидії злочинам у сфері державних закупівель»); М. Брильов («Оперативно-розшукова протидія злочинам, пов'язаним з розкраданням бюджетних коштів під час будівництва, ремонту та експлуатації автомобільних доріг»); Ю. Федорчук («Оперативно-розшукова протидія розкраданню бюджетних коштів під час здійснення закупівель медичного обладнання та ліків»); В. Кучеренко («Оперативно-розшукова протидія розкраданню бюджетних коштів під час проведення спеціалізованих будівельних робіт за державним замовленням»).